



LUND UNIVERSITY

Rektoratet vid Lunds universitet - några historiska glimtar

Tersmeden, Fredrik

Published in:

Rektorsinstallation Lunds universitet 22 januari 2021

2021

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tersmeden, F. (2021). Rektoratet vid Lunds universitet - några historiska glimtar. I *Rektorsinstallation Lunds universitet 22 januari 2021* (s. 12-28). Akademiintendenturen vid Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

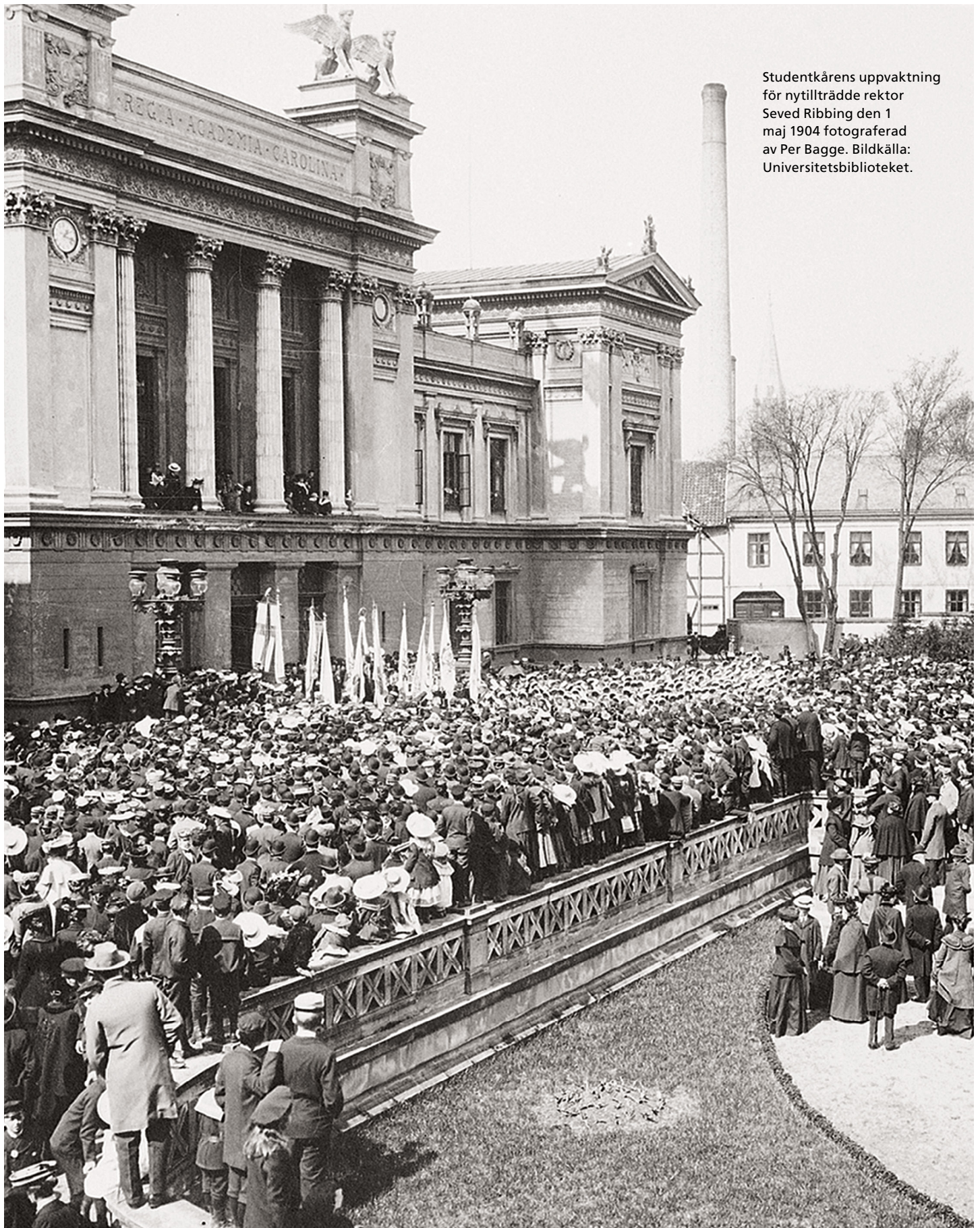
Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

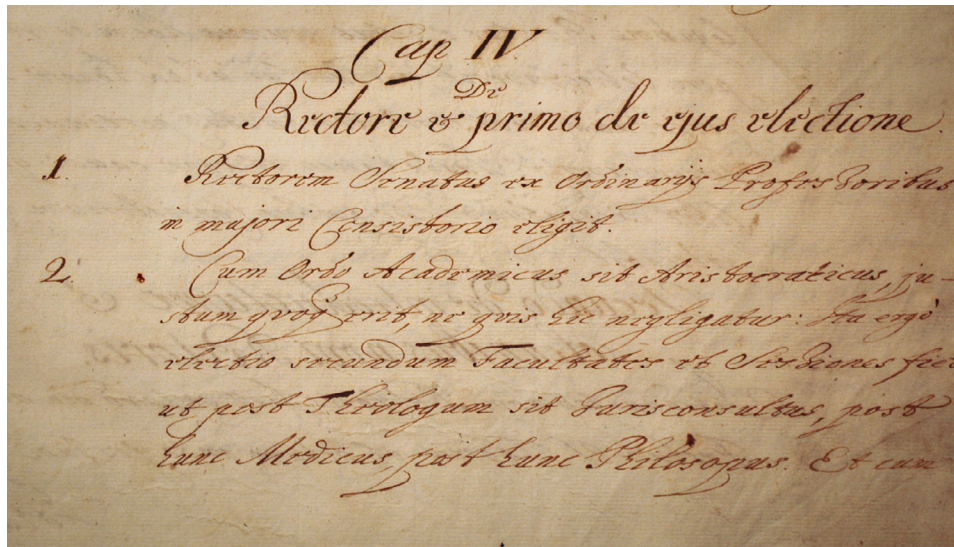
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00



Studentkårens uppvaktning
för nytillträdde rektor
Seved Ribbing den 1
maj 1904 fotograferad
av Per Bagge. Bildkälla:
Universitetsbiblioteket.



Inledningen till det kapitel i Lunds universitets konstitutioner från 1666 som reglerar rektors tillsättande och ämbetsutövning. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

Rektoratet vid Lunds universitet – några historiska glimtar

Mandattid och tillsättning

När Lunds universitet nu genomför rektorsskifte är det för första gången på sex år. Så lång är nämligen numera en ordinarie mandatperiod i ämbetet. Betydligt kortare – endast en tolfedel så lång – var denna dock när universitetet invigdes: varje rektor satt då endast en termin åt gången. Redan efter 20 år, från 1688, förlängdes mandattiden dock till ett helt år; något som i praktiken redan hade tillämpats genom omval ett par gånger sedan universitetet återupprättats efter skånska kriget 1682.

Ettårig förblev sedan mandattiden i nära 200 år. Den enda förändring som skedde under denna period var datumet för tillträde. Fram till 1810 skedde rektorsskiftet på universitetets invigningsdag, Karl dagen den 28 januari; därefter på sommaren i skiftet mellan vår- och hösttermin (historikern Nils Henrik Sjöborg som innehade posten då reformen genomfördes fick som resultat sitta kvar

på denna i ett och ett halvt år). "Dermed", skriver Martin Weibull i sin universitetshistorik från 1868, "följde en ny tidräkning". Det "nya akademiska året" som Weibull därvid talar om torde åsyfta den administrativa indelning i läsår, vilken alltjämt tillämpas inom utbildningen, men vilken inom universitetets ekonomiska förvaltning numera (sedan 1996) är utbytt mot ett reguljärt kalenderår.

Det är intressant att notera att 1682 och 1810 års beslut för Lunds universitets rektorat saknar samtida motsvarigheter i Uppsala, där de terminsvisa mandatperioderna bibehölls ända fram till 1840; detta trots att de båda lärosätenas konstitutioner och administration i övrigt var närmast identiska. Skälet till 1682 års nya praxis i Lund var krasst ekonomiskt: ett rektorsskifte var förenat med stora kostnader – inklusive för den tillträdande rektorn själv – och Lunds universitet var, sedan det återupprättats efter Skånska kriget, ett litet och fattigt universitet.

De täta bytena i äldre tid underlättades av att posten var "ambulatorisk". Det fanns med andra ord ett på förhand uppgjort schema som klargjorde när var och en av universitetets professorer skulle bli rektor. Detta system i sin äldsta, inte helt okomplicerade, version finns i universitetets konstitutioner av 1666 beskrivet sålunda (i Fredrik Schrewelius översättning från latin):

Emedan det Akademika Styrelsesättet är Aristokratiskt, så är rättvist, att ingen härvid förbigås; fördenskull skall valet ske efter Faculteterna och Professorernas säte i Consistorium, så att först väljes en Theolog, derefter en Jurist, sedan en Läkare och derefter en Philosoph. Men emedan i den Philosophiska Faculteten äro flere Professorer, än i de högre Faculteterna, så komma, när, efter förr berörde ordning, alla Theologer, Jurister och Läkare beklädt Rectors-Embetet, de återstående ordinarie Professorerna i philosophiska Faculteten, att efter hvarandra väljas till Rectorer; dock så, att ingen väljes till Rector, som icke i två år innehaft Professors-syssla vid någon Akademi, eller ett annat hederligt ämbete.

Gummiformuleringen "annat hederligt ämbete" fick av naturliga skäl tillämpas under universitetets första år, då många av professorerna ju var helt nya i det akademiska ämbetet. Det gällde exempelvis Olof Bagger, vilken tidigare endast varit lärare vid Katedralskolan, men som i egenskap av i sista stund utnämnd "professor primarius" i teologi – den förnämsta fakultetens förnämsta lärarbefattning – blev universitetens förste rektor (Baggers professur, och därmed debutrektoratet, hade egentligen varit tänkt att gå till en mer meriterad akademiker, professor Varenius från Rostock; denne hade dock med kort varsel fått avböja kallelsen till Lund "alldenstund hans kurfurstar ej ville släppa honom från sig till främmande land").

De ursprungliga rotationsprinciperna reviderades i och med 1852 års universitetsstatuter till att gå efter fullmaktsålder som professor oavsett fakultetstillhörighet. Man kan gissa att denna förändring bland annat förorsakades av det under 1800-talet kraftigt ökande antalet professorer inom den filosofiska fakulteten.

En naturlig följd av de korta mandatperioderna och det roterande systemet var att många professorer hann inne-



Gustaf Ljunggren var Lunds universitets förste på personliga meriter valde rektor. Bildkälla: AF:s Arkiv.

ha rektoratet flera gånger om under sina karriärer. Rekordet – fyra rektorat var – delas av professorerna Jonas Linnerius (teologi), Gustaf Harmens (praktisk medicin) och Sven Johan Munthe (österländska språk och grekiska, senare teologi). I den sistnämndes fall var en av de fyra perioderna dock endast som "tjänstgörande prorektor" under en så kallad *rector illustris* (mer härom nedan)¹.

Den förutbestämda ordningsföljden till trots tillsattes de äldre rektorerna dock inte med fullständig automatik. Ett formellt val inom konsistoriet skulle – som framgår av konstitutionernas formulering ovan – företagas och sedan stadfästas av universitetskanslern även om utgången alltså i regel var given. Dock finns enstaka avvikelser. Då matematikprofessorn Andreas Riddermarck 1696 i laga ordning valts till rektor uteblev av någon anledning kanslerns bekräftelse, och efter att under en halv mandat-

1. Även den i nästa stycke nämnde Andreas Riddermarck kommer upp i fyra omgångar om man räknar den halva mandatperiod han satt som ej formellt stadfäst rektor 1696.

period de facto ha fungerat som rektor valde Riddermarck därför att stiga åt sidan och lämna posten åt den närmast i tur stående mannen, filosofen Johan Lundersten. Riddermarck fick dock i gengäld ett i laga ordning fastställt rektorat året därpå. Även inifrån kunde försök att rubba turordningen förekomma. Den berömde Samuel Pufendorf försökte redan 1673 genom en skrivelse till Kungl Maj:t förhindra att hans antagonist Josua Schwartz valdes till rektor då denne stod i tur. I detta fall lät höga vederbörande dock ordningen ha sin gång.

Man kunde också själv vägra att mottaga rektoratet. Skedde detta utan "laga förfall" skulle den ovillige "efter allvarsam varning" dock straffas med att "allt framgent uteslutas från denna syssla". Minst ett fall av sådan vägran är också känd. Det var själve Esaias Tegnér som 1818 med en ironiskt formulerad motivering avböjde värdigheten. Rimligen förlitade han sig på att redan vara tillräckligt respekterad för att kunna tillåta sig detta regelbrott. Bland de mer "laga skälen" torde däremot ha förekommit att professorer som till följd av ålder och sjukdom åtnjutit generell tjänstebefrielse även sluppit vara rektorer (reguljär pensionsålder för professorer infördes först 1873).

Att rektorsämbetet även i 1852 års statuter förblivit roterande kritiserades av vissa, bland annat den nämnde Martin Weibull som 1868 skrev att "det varit att vänta, då gammalt skulle lämpas till nyare tider, [att] låta ur de ordinarie lärarnes krets genom val framgå en kraftig och mera koncentrerad local sjelfstyrelse med mera initiativ och mera consequens än en collegialstyrelse kan ega, som förlorat collegiets normala proportioner utan att ens ega stöd i ett fast ordförandeskap". Weibull blev inom några få år bönhörd. Redan 1876 utfärdades ånyo nya statuter. Dessa föreskrev att "Rektor väljes af det större konsistoriet med slutna sedlar för två år bland universitetets ordinarie professorer oberoende af fullmagtsålder samt utan afseende på hvilken fakultet de tillhöra". Den enda inskränkningen var fortsatt att man skulle ha innehaft sin professur i minst två år.

Till Lunds universitets första i verklig mening valde rektor utsågs 1877 professorn i estetik Gustaf Ljunggren. Han hade då redan innehaft rektoratet enligt de gamla reglerna 1867–1868 och därvid visat sig som en utmärkt organisatör, inte minst av universitetets 200-årsjubileum. Att han inte gjorde sina kollegor besvikna som vald rektor

heller vitsordas av att han omvaldes tre gånger. Han efterträddes av språkvetaren Theodor Wisén, vilken under hela Ljunggrens mandat varit prorektor. Såväl Wisén som dennes närmaste efterträdare, astronomen Axel Möller, hade också varit rektorer redan under det gamla systemet och blev också de omvalda enligt den nya ordningen. Man satsade alltså initialt på beprövade kort.

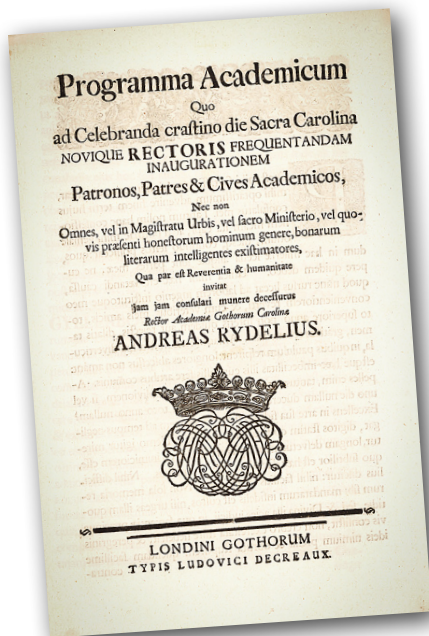
Länge var valet av den nya sortens rektorer en helt kollegial angelägenhet, det vill säga professorerna valde en av de sina. I modern tid har däremot olika former av större och för hela universitetet (anställda och studenter) representativa organ haft en åtminstone rådgivande funktion i frågan. Dessa så kallade val-, elektors- och hörande-församlingar har varierat i storlek och sammansättning, och i vissa fall har dess förslag gått direkt vidare till regeringen för beslut, men sedan 1993 års Högskoleförordning har förslagen underställts universitetsstyrelsen som näst sista instans. Så är alltså även fallet med valen i den församling – Universitetskollegiet – som sedan senaste revidering av Högskolelagen har att vara beredande organ. Därtill är det numera också fullt möjligt att välja en rektor som inte kommer inifrån det egna lärosätet.

Många av rektorerna efter 1877 har blivit omvalda efter en första fullgjord mandatperiod. Det finns dock även – både före och efter detta årtal – exempel på rektorer som av olika skäl lämnat uppdraget i förtid. Fyra rektorer har avlidit på sin post: Johan Jacob Döbelius (två veckor före sin avgång i januari 1743), Daniel Menlös (i juni samma år), Magnus Blix (1904) och Bengt Jönsson (1911). Även mindre tragiskt skäl har dock förekommit. 1865 lämnade exempelvis teologiprofessorn Wilhelm Flensburg ämbetet efter endast en halv mandatperiod sedan han utnämnts till biskop i Lund (varvid han automatiskt tillika blivit universitetets prokansler). Något liknande skedde 1980 då Carl-Gustaf Andrén steg av rektoratet i förtid för att tillträda som chef för Universitets- och Högskoleämbetet (UHÄ). I modern tid har ett par rektorer som omvalts för en andra mandatperiod frivilligt valt att lämna denna något i förtid. Detta gäller såväl Håkan Westling (1992) som Boel Flodgren (2003).

De täta växlingarna på rektorsstolen i äldre tid kombinerat med det faktum att universitetet var litet och att de akademiska traditionerna ofta gick i arv inom ett begränsat antal familjer har lett till att ett flertal nära släktingar



Sex företrädare till Erik Renström: Carl-Gustaf Andrén, Per Eriksson, Boel Flodgren, Torbjörn von Schantz (i rektorskåpa och -kedja), Håkan Westling och Göran Bexell. Foto: Gunnar Menander.



Program från rektorsskiftet 1733 då Andreas Rydelius efterträddes av sin bror Magnus. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

genom åren innehaft rektoratet; i några fall till och med direkt efter varandra. Sålunda efterträddes filosofen och teologen Andreas Rydelius både 1724 och 1733 av sin bror Magnus, latinare och teolog. Ett drygt århundrade senare, 1860, följdes juridikprofessorn Christian Naumann som rektor av sin bror Carl Fredrik, professor i anatomi. Två ytterligare bröder som i mitten av 1800-talet båda beklädde rektoratet (om än inte direkt efter varandra) var John Mortimer och Jacob Georg Agardh, professorer i astronomi respektive botanik. De var båda därtill söner till botanikern Carl Adolph Agardh som varit rektor 1819–20. Även sedan fritt val infördes har dock det smått unika skett att en far och två söner samtliga blivit rektorer för universitetet, nämligen Martin P:son Nilsson och sönerna Nils och Per Stjernquist. Det verkliga familjerekordet innehar dock lärdomssläkten Stobæus, av vilken inte mindre än fem medlemmar beklätt rektoratet totalt nio gånger: latinaren Andreas (1684–85, 1694, 1706), dennes brorson, naturalhistorikern Kilian d ä (1735), samt son, latinaren Nils (1747, 1752); den sistnämndes son, latinaren Andreas Peter (1778, 1787) och slutligen dennes syssling, obstetrikern Kilian d y (1786).

Så länge som rektoratet roterade med automatik sade denna värdighet naturligtvis föga om innehavarens faktiska kompetens och meriter. Det kan därför vara av intresse att se i vilken utsträckning Lunds universitets rektorer fått även andra, mer meritokratiska ämbeten och hedersbetygelser. I detta avseende kan konstateras att tio rektorer adlats, varav två stycken (Johan Jacob von Döbeln 1717 och Sven Lagerbring 1769) under pågående mandatperioder. Än fler, 21 stycken – de flesta, men inte alla, dessförinnan professorer i teologi – har blivit biskopar, varav fyra ärkebiskopar (Jacob Benzelius, Henric Benzelius, Henrik Reuter Dahl och Anton Niklas Sundberg). Vidare har tio Lundarektorer invalts i Svenska akademien. På det politiska området har utdelningen varit magrare. Två av de rektorer som blev ärkebiskopar hann i denna egenskap även automatiskt vara talmän för riksdagens prästestånd och en, Anton Niklas Sundberg, har varit vald riksdagstalman efter ståndsriksdagens avskaffande (och då i tur och ordning i båda de dåvarande kamrarna). Än färre rektorer, endast två stycken, har blivit ministrar i svenska regeringar: Henrik Reuter Dahl (rektor 1849–50, ecklesiastikminister 1852–55) och Johan C W Thyrén (rektor 1916–26, justitieminister 1926–28). Som ett kuriosum kan slutligen nämnas att två rektorer (Anders Spole och Petrus Holm) samt en prorektor (Eva Åkesson) i Lund senare kommit att inneha samma ämbete i Uppsala medan motsatsen ännu inte inträffat.

Roll och arbetsuppgifter

I de ovan citerade konstitutionerna från 1666 uppräknas rektors olika åligganden i totalt 15 punkter. Den andra av dessa fastslår innehavarens överordnade roll inom universitetets ledning och även interna kvalitetskontroll:

Han skall föra Styrelsen öfver Akademien, leda Professorernas, de Studerandes och alla Akademiska personers seder, studier och öfningar, och noga tillse, att alla bevisa Kongl. Maj:t tillbörlig lydnad, men i synnerhet skall han göra sig noga underrättat om Professorernas arbeten och stundom afhöra deras Föreläsningar.

Trots detta kan äldre tiders ambulerande rektorer nog mer anses ha haft rollen som en *primus inter pares* i professorskretsen än som en myndighetschef i modern be-

märkelse. Den rollen tillkom fram till 1960-talet snarare universitetets kansler, vilken var personlig högste styresman för lärosätet, ehuru fysiskt placerad i Stockholm. Näst efter honom i rang stod prokanslern, en post som fram till 1848 med automatik innehades av Lunds biskop. Båda dessa senare ämbeten hade också en helt annan kontinuitet än det tätt växlande rektoratet.

Ser man till rektors mer konkreta privilegier och åligganden hörde till dessa rätten att sammankalla lärosätets båda konsistorier (styrelser, i vilka han också hade utslagsrösten vid lika röstetal), skyldighet att bilägga tvister mellan professorerna, att ha övergripande uppsikt över stipendier, annan ekonomiförvaltning och universitetets byggnader samt att, vid sin avgång, lämna noggrann redogörelse "för sitt Embetes förvaltning".

En viktig roll för rektor i äldre tid var också den att agera domare. De svenska universiteten hade fram till 1852 egen jurisdiktion (domsrätt) över såväl studenter som anställda och de senares familjer och tjänstefolk, och denna domsrätt var det främst rektor som utövade. I mindre mål kunde han döma helt själv i akademisekreterarens närvaro medan svårare brott krävde att antingen mindre eller större konsistoriet inkallades såsom domstol. Det var även rektor som ensam hade att tillse att utfärdade domar verkställdes. Även efter 1852 bibehöll rektor en viss begränsad domsrätt över studenter (men inte anställda) och kan i någon mån sägas göra så alltjämt i sin egenskap av lagstadgad ledamot av universitetets disciplinnämnd.

En annan uppgift som rektor i långa tider hade var att personligen mottaga och ceremoniellt installera varje ny student som anlände till universitetet. Hur detta tillgick och upplevdes i mitten av 1800-talet har lundastudenten Janne Damm skildrat i sina *Studentminnen*:

Vederbörligen uppsträckt i svart kostym och med cylinderhatt, hvilka samtliga plagg han fått till confirmation samma år, gjorde han [= studenten] sin uppvaktning [...] hos akademiens rektor, för vilken han förevisade sina afgangsbetyg från skolan, och fick tillsägelse att infinna sig på bestämd timme några dagar därefter för studentedens avläggande.

Hvad dessa dagar gingo långsamt! Men de gingo dock och ynglingen fick med handen på

bibeln aflägga ett högtidligt löfte om att flitigt ägna sig åt studierna, troget hålla fast vid den augsburgska trosbekännelsen, hvars innehåll han endast föga kände, och att vara konungen och dennes hus trogen och underdånig. Efter afläggandet af denna ed förklarades han vara akademisk medborgare, hela världen låg för hans inre öga i förhoppningarnas solglans, och som bevis på att han nu som man trädte in i lifvet skyndade han från rektor bort för att förse sig med – studentmössa.

Avläggandet av en särskild studented avskaffades 1868 men ännu in på 1900-talet kvarstod det personliga besöket hos rektor i samband med inskrivning vid universitetet.

Det är knappast möjligt att på detta utrymme mer i detalj gå in på rektorsämbetet alla varierande uppgifter genom seklerna, särskilt inte i modern tid då det förvandlats från ett temporärt sidouppdrag till en flerårig ämbetsmannatjänst på heltid. Att arbetsbördan sammantaget ökat är dock knappast någon förhastad sammanfattning. Då Håkan Westling intervjuades i samband med sin avgång 1992 gjorde han följande reflektion:

Rektorsjobbet är som en flodvåg. Det kan inte beskrivas – bara upplevas. Jag har talat med Philip Sandblom, som var en av mina företrädare [1957–68] och förstår att rektorsuppdraget i dag innebär oerhört mer arbete. Det hänger bl.a. samman med den enorma decentralisering som skett. Tidigare kom både lön och beslut från himlen dvs. UHÄ [Universitets- och högskolämbetet].

På en punkt har rektor dock avlastats, och det avseende en syssla som annars historiskt varit central för ämbetet: att leda universitetsstyrelsen. Detta görs sedan 1998 av en externt rekryterad ordförande.

Rector illustris

En återkommande egenhet i den äldre delen av universitetets rektorslängd är förekomsten av så kallade *rectores illustres*. Enligt konstitutionerna kunde man i stället för den professor som stod i tur även utse "en förnämlig person af lysande släkt, som både i anseende till ålder, lärdom

och kärlek till academien och stadga i sitt uppförande kan anses tjenlig till sådant embete". I praktiken kom denna möjlighet främst att användas för att hedra sönerna till mäktiga högadliga män – bland annat kanslerer – som universitetet hade ett intresse av att hålla sig väl med, och det kan nog i någon mån betvivlas i vilken utsträckning hänsyn verkligen tagits till ålder och lärdom. Den allra förste sådana "hedersrektorn" (1670) var exempelvis en endast 16-årig friherre Nils Banér, vilken hade turen att vara son till Skånes tidigare dåvarande generalguvernör, men som senare i livet främst utmärkte sig genom den dåtida dödssynden att konvertera till katolicismen, varefter han 30 år gammal blev nedstucken i en duell i London. Lyckligtvis var nu inte universitetet helt i händerna på dessa upphöjda ynglingar, utan den professor som under normala omständigheter skulle ha innehaft rektoratet fungerade härunder som tjänstgörande prorektor.

Det skall dock framhållas att vissa av dessa adelsynglingar verkligen försökte göra sig sin upphöjelse till *rector illustris* värdiga. En sådan var Edmund Gripenhielm, vilken i egenskap av adelsman hade möjlighet att under sitt rektorat (1726) närvara vid riksdagen och där bevaka universitetets intressen. Också kanslerssonen Gustaf Fredrik Gyllenborg, vilken som 19-åring innehade posten 1750, var enligt egen uppgift fast besluten att verkligen utöva densamma. I sina memoarer ger han först en skildring av installationsceremonin och därpå följande fest "med dans och musik till långt in på natten" varefter han fortsätter:

Morgonsolen såg mig redan i sysslan. De inkomster, som därvid inflyta, mottagas aldrig af en rector illustris och öfverlemnades åt prorektorn, doktor Westring², den jag för öfrigt icke tillät att dela med mig det ringaste af de förrättningar, som tillhörde mig att besörja. Under hela min lifstid, jag måste det bekänna, har jag aldrig förrättat någon syssla med mer oafbruten flit och med mera nöje än denna första, hvartill fåfängan ej litet bidrog.

Gyllenborg – sedermera känd skald – blev Lunds sjätte och siste *rector illustris*. Tilltagande ståndsutjämning hade då börjat göra dessa utmärkelser otidsenliga, men den formella möjligheten att utdela värdigheten bestod till 1829.

2. Gyllenborg missminner sig här. Prorektor under honom var inte Ambrosius Westring utan Sven Johan Munthe.

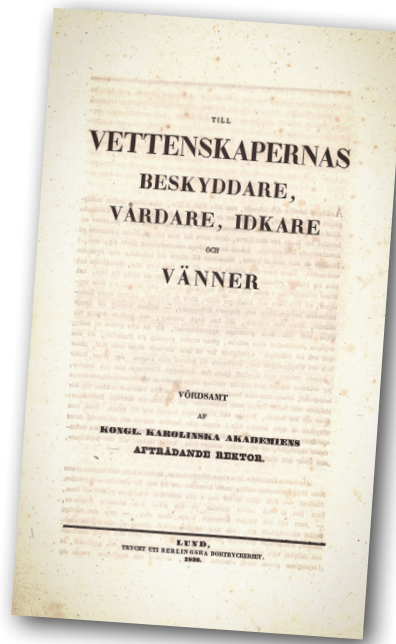
Rektorsskiften

1666 års konstitutioner innehåller även detaljerade föreskrifter för rektorsskiftet, vilket i äldre tid var en av universitetets två viktigaste officiella högtidligheter – den andra var promotionerna.

För skifteshögtiden föreskrevs att akademistaten skulle samlas klockan åtta på morgonen hos den avgående rektor för att därefter tåga ned till domkyrkan. Därvid skulle rektor föregås av två pedeller med universitetets spiror. I kyrkan (i praktiken uppe i dess, vid denna tid ännu genom en mur avskilda, högkor) skulle avgående rektor så hålla ett tal "som är för tillfället, stället och tiden lämpeligt" men inte fick vara längre än en halvtimme. Därefter skulle den utkorade efterträdaren kallas fram och presenteras, informeras om vad "som om Rectors Ämbete är stadgat" och sedan avlägga en omfattande ämbetsed av det slag som ända in i 1800-talet var brukligt för ett stort antal offentliga tjänster och uppdrag. Därpå överlämnade avgående rektor till sin efterträdare "ämbetsstecknen": spirorna, sigillet, konstitutionerna och "nycklarna till Archivet, fängelset och det rum der Akademiens cassa förvaras". Det sistnämnda måste av formuleringen att döma rimligen ha varit en uppsättning riktiga nycklar, inte de två symboliska nycklar av silver vilka också ingick bland universitetets insignier. Fångelsenyckeln minner om vad som ovan sagts om rektors roll som avkunnare och verkställare av domar. Ovanpå det föregående läste den nye rektor upp en i konstitutionerna given text som närmast är en bön om välsignelse över universitetet, varefter högtiden avslutades med "vanlig bön" och musik nere i huvudkoret. Det hela skulle vara över vid tio.

Nästan lika detaljreglerad som själva ceremonin var även den efterföljande festmåltiden. 1600-talet kan för eftervärlden framstå som en period av absurt frossande i de högre samhällsskikten, där en middag mycket väl kunde omfatta fler än hundra rätter. Så önskade de styrande dock inte ha det på universiteten. Här var det snarare sparsamhetens svängrem än barockens ymnighetshorn som svingades över festdeltagarna:

Efter bödens slut skola de [ceremonideltagarna] i vanlig Procession gå till den i ämbetet invigde Rectorns hus, för att intaga en måltid, som icke bör med mycken kostnad vara anrättad. Till



Program med inbjudan till rektorsskiftet 1838 – det första att utfärdas på svenska. Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

denna måltid skall Pro-Canzlern, de Ordinarie Professorerna, Akademiens Ränthemästare och Sekreterare vara bjudna. Om Akademiens Canzler, någon af Biskoparna eller Landshöfdingen är i Staden, må de äfven bjudas. Deremot skall det icke vara tillåtet att bjuda andra än dem, som nu äro nämnda. Den som häremot bryter, äfven som den vilken följande dagen å nyo håller Gästebud, skall för hvarje Gäst böta sex marker.

Ekonomihandlingar från universitetets tidiga år visar dock att festandet vid dessa skiftesmiddagar ofta långt över-skred de gränser i antal gäster och omkostnader som konstitutionerna satte – ja, så till den grad att utbetalandet av professorernas ordinarie löner ibland förhindrades! Kanske mot bakgrund av detta men troligen än mer mot det allmänt förtvivalade ekonomiska läget i slutet av Carl XII:s regeringstid beslöt dåvarande universitetskanslern, Nicodemus Tessin d y, i början av 1718 att måltiden vid rektorsskiftena helt skulle avskaffas. Att detta beslut, i vart fall på sikt, inte efterlevdes framgår av att även en senare kansler, Carl Gustaf Löwenhielm, 1765 fattade förnyat beslut om att avskaffa gästebuden i samband

med rektorsbytena (samme Löwenhielm kritiserade för övrigt även universitetsledningen för att den accepterade att studenterna lämnade staden och föreläsningarna under någon dag i november för att fira Mårtensfest; han synes med andra ord inte ha varit någon befrämjare av festivitas).

Huruvida detta senare festavskaffande efterlevdes må här lämnas osagt. Själva skiftesceremonin kvarstod hur som helst, men började under 1800-talets senare del att ifrågasättas. Detta i vart fall om vi får tro den ovan citerade Weibull, vilken 1868 förutspådde ceremonins och andra uttryck för "det corporativa lifvets bortdöende":

[...] promotionen, hvars gamla symboliska former mestadels bortfallit, kämpade mot slutet af tidskiftet hvar tredje år för sitt bestånd, rectorso-mybytetts årliga fest med dess symbolik förlorade årligen deltagande och blott de fester och högtidligheter, i hvilka det nationella lifvet gaf sig ett uttryck, blefvo verkliga academiska fester.

Trots allt fortgick dock skifteshögtiden, och inte heller införandet av en i egentlig mening vald rektor 1877 tycks omedelbart ha påverkats ceremonins utformning. Detta i vart fall inte om man skall tro *Lunds Weckoblads* kortfattade rapportering från 1877 års rektorsskifte, vilket sägs ha försiggått "i öflig ordning och med sedvanliga ceremonier" (det kan dock noteras att skiftet detta år kombinerades med den medicine doktorspromotionen; kanske ansågs rektorsbytet i sig inte meriteras ytterligare en egen högtidsdag?). Det faktum att mandatperioderna nu blev fleråriga och att många innehavare också omvaldes bidrog hur som helst till att minska frekvensen för denna högtidlighet. I sinom tid skulle Weibull också bli sannspådd: någon gång in på 1900-talet dog traditionen med skiftesceremonier ut. Jag har inte lyckats utreda exakt när detta skedde; det yngsta tryckta inbjudningsprogram (om dessa mer nedan) jag har funnit är dock från 1909, så åtminstone då måste traditionen ännu ha levt vidare. Merparten av 1900-talet synes allt ceremoniel och pompa kring dessa akademiska maktskiften däremot ha varit frånvarande i Lund. Tidigare rektorn Carl-Gustaf Andrén har exempelvis vittnat om hur hans tillträde 1977 inte innebar något annat än att han klev in på ett nytt kontor och direkt satte igång med sina arbetsuppgifter. Det var först med Göran Bexells tillträde 2003 som rektorsskiftet åter blev en "nygammal" festlig begivenhet. Något som

underlättade återinförandet var det faktum att mandatperiodens början nu åter förlagts till ett årsskifte och inte till läsårsskiftet mitt under sommaren.

Till 1666 års konstitutioners föreskrifter om rektorsskiftena hörde även att det inför dessa, av avgående rektor, skulle utfärdas ett officiellt inbjudningsprogram. I äldsta tider var dessa, liksom andra typer av akademiska program, huvudsakligen fyllda av retorisk högtidsprosa. I det program som astronomiprofessorn Anders Spole utfärdade vid sitt frånträde i januari 1673 ägnade han sig exempelvis åt att likna det roterande ämbetet vid andra typer av kretslopp som världen är "underkastad": rikens uppgång och fall, plantors blomning och vissnande, havets ebb och flod, himlakropparnas rörelser och så vidare:

Hjulets gång betecknar verdens ständiga rotation, i hvilken vi alla äro invecklade. Äfven det academiska lifvet är samma lag underkastadt, och den dag är nu snart för handen, då hvad förut så ofta händt åter skall inträffa, nemligen rectorsemetet med semestrens utgång öfverflyttas från en person till en annan.

[Ahnfeldts översättning från latiniet].

Med tiden kom skiftesprogrammen dock allt mer att få karaktären av en ganska torr och saklig redogörelse för det gångna året, alltså vad vi i dag skulle kalla en verksamhetsberättelse. Fram till 1837 var dessa redogörelser avfattade på latin, därefter på svenska. I och med att rektoratet 1877 gjordes flerårigt var det dock inte längre möjligt att kombinera årsberättelse och program, varför det förra i stället började utgivas som ett särskilt bihang till universitets nyligen inrättade vetenskapliga årsskrift. De glesare utkommande skiftesprogrammen kom nu i stället att, likt exempelvis de för professorsinstallationer, rymma en kortare vetenskaplig uppsats.

Rektors dräkt och kedja

Inför universitetets invigning 1668 fraktade professor Nils Beckman personligen ned ett antal viktiga symbolföremål från Stockholm till Lund. Här ingick bland annat universitetets och fakulteternas sigillstamper samt akademins silverspiror, men också ett antal "togæ professorum" (särskilda svarta "kostliga sidenkjortlar" för professorerna) samt "Kiortell och Hatt för Rectore" av "fiole-

brunt Sammet” och ”dubbelt taftt” till ett värde av mer än 160 daler. Att dräkten var praktfull och den därmed förenade äran stor hindrade inte att den kunde kännas betungande att bära; detta i vart fall om man skall tro avgående rektorn Anders Spole som i sitt ovan refererade skiftesprogram 1673 skriver:

Ty väl är det ett ärofullt uppdrag och ett embete af värdighet och heder, men såsom all heder medför sitt weder – omnis honos onus – så ligger en tung börda förborgad i den lysande purpurn, många besvär åtfölja sceptrens [spirans] glans, och ingen annan än den som burit den perlbessatta hatten, vet hvad bekymmer den får vidkännas, hvars hufvud den på en gång pryder och tynger.

Rektorsdräktens såväl materiella som symboliska värde framgår av att den hör till de ting som finns explicit upptagna i det inventarium som vid krigsutbrottet 1676 upprättades över de av universitetets ägodelar som då skulle föras i säkerhet till Malmö. Här talas det om ”Rektoris magn. habit [stora dräkt], såsom hatt och kapp af violbrunt sammet, med ett stort perlehattband”. Vi har alltså flera skriftliga uppgifter om denna den äldsta rektorsdräktens färg, vilken anges ömsom som violbrun, ömsom som purpur. På den veterligen enda bilden av den, ett porträtt av latinaren och historikern Andreas Stobæus (som var rektor i tre omgångar mellan 1684 och 1706), ser hatt och klåpa dock snarare blåsvarta ut, men detta är måhända ett resultat av att tavlans färger mörknat över tid.

Den äldsta rektorsdräkten användes rimligen flitigt. Ja, så flitigt att när universitetet 1768 skulle fira sitt 100-årsjubielum konstaterade man att rektorspersedlarna blivit ”genom tiden och bruk så förnötta, att de på intet sätt skulle kunna vid detta tillfälle brukas”. Följaktligen lade man merparten av de 800 daler silvermynt för särskilda jubileumskostnader som man fått av Statskontoret på en ny hatt och kåpa. Totalt 336 daler gick till inköp av purpurfärgad sammet samt gult och vitt taftsiden. Härtill kom lokalt vävda guldband för 116 daler samt spännen till kåpa och hatt för 104 – därtill prydda med bergskrystal-ler för 250! Dessutom specialbeställdes en av akademiristmästaren bemålad förvaringslåda.



Professor Andreas Stobæus iförd den äldsta rektorskåpan. På bordet framför honom ligger, förutom hatten, universitetets nycklar och spiror i silver. I handen håller han konstitutionerna. Bildkälla: *Lunds universitets historia*, band 1 (1968).

Under 1800-talet avtog dock användandet av 1768 års nyinvestering; detta i takt med att fracken blev det självklara akademiska högtidsplagget. Till 200-årsfirandet 1868 tog dåvarande rektor, den ovannämnde Gustaf Ljungren, i och för sig på sig den gamla utstyrelsen, men därefter synes hatt och kåpa ånyo allt mer ha fallit i glömska, särskilt efter Oscar II:s donation av en ståtlig rektorskäppa 1882 (varom mer nedan), och den gamla rektors-hatten lär under en period rentav ha legat på en vind och tjänat som kattbo! Språkprofessorn Esaias Tegnér d y beskrev 1918 rektorsdräkten som ”en museisak: en antikvit eller en kuriositet”.

Det var först i samband med 1951 års doktorspromotion som dåvarande rektor Assar Hadding återinförde bruket av de gamla rektorsplaggen, nu i kombination med kedjan, vilket sedan fortlevt. I dag är det dock moderna replikor av hatt och kåpa som brukas medan 1768 års original är i säkert förvar i en monter på universitetets



Universitetets spiror och nycklar i silver från invigningen 1668 samt den av Oscar II skänkta rektorskedjan från 1882. Spirorna bär de latinska inskriptionerna *Sapientia humana* respektive *Sapientia divina*, det vill säga den mänskliga respektive den gudomliga visdomen.

historiska museum. Under Philip Sandbloms tid kompletterades rektorsdräkten också med de nytillverkade svarta "talarer" – efterföljare till de gamla professorskåporna – som bärs av andra funktionärer vid de stora akademiska ceremonierna. Härigenom torde våra dagars rektorsombyten, åtminstone till det yttre, äga inte så litet likhet med dem i lärosätets barndom.

Som ovan nämnts äger Lunds universitet sedan 1882 även en rektorskedja. Den skänktes detta år till lärosätet av konung Oscar II i samband med Universitetshusets invigning. Samme monark hade fem år tidigare även skänkt Uppsala universitet en kedja (till 400-årsjubileet 1877) så likartad i utformning och symbolik att de två närmast får betraktas som syskon. Troligen är båda kedjorna också utformade av samma formgivare (arkitekten Fredrik Wilhelm Scholander) och guldsmed (C F Carlman). Den i kedjan hängande medaljongen är dock utförd av olika gravörer, i Uppsalas fall A Lindberg, i Lunds Lea Ahlborn.

På båda kedjorna har mellan länkarna infogats symbolerna för de fyra ursprungliga fakulteterna. I kedjans nedre ände hänger så, som nämnts, en medal-

jong. Denna har i båda fallen Oscar II:s egen bild på ena sidan. Den andra sidan skiljer däremot: här har den lundsiska universitets sigill medan Uppsalas avbildar en tronande Minerva (omgiven av en mängd andra symboliska djur och ting). I Uppsala bärs denna medaljong med konungens bild framåt, och av äldre källor och bilder framgår att så ursprungligen varit fallet även i Lund. Någon gång i modernare tid har Lundakedjans medaljong dock uppenbarligen ommonterats så att den nu har sigillbilden framåt.

Huruvida detta sistnämnda skall räknas som ett utslag av sund lokalpatriotism eller av mild majestätsförbrytelse väljer undertecknad att lämna osagt.

FREDRIK TERSMEDEN
Arkivarie vid Universitetsarkivet,
ledamot av Universitetskollegiet

Anmärkning: detta är en lätt reviderad och uppdaterad version av artikeln i rektorsinstallationsprogrammet 2015.

Källor i urval

Arkivhandlingar

Lunds universitetsarkiv: Förvaltningens arkiv 1964 – 1977, vol F 1 A:26 (handlingar rörande fakultets- och rektorsdräkter)

Tryckta källor och litteratur

P G Ahnfelt: *Lunds universitets historia, del 1* (Stockholm 1859)

[Janne Damm]: *Studentminnen af en gammal lundensare* (Stockholm 1893)

Gustaf Elgenstierna: *Den introducerade svenska adelns ättartavlor* (Stockholm 1925–36)

Gustaf Fredrik Gyllenborg: *Mitt lefverne 1731–1775. Själfbiografiska anteckningar* (Stockholm 1885)

William Karlsson: *Platser och människor* (Lund 1954)

Kongl Maj:ts förnyade nådiga statuter för universiteten i Uppsala och Lund (SFS 1876:5)

LUM (Lunds universitet meddelar); spridda nummer i samband med rektorsskiften 1977–2003.

Lunds Weckoblad 1877-06-02

Elin Malmer: "De försvunna ederna – Samhällets rationalisering och avskaffandet av tro- och huld-hetseden samt befattningsederna" i *Scandia* nr 2, vol 62 (1996)

Hans Modig: *Talår eller fakultetsdräkt vid Lunds universitet* (otryckt PM 2010)

Hans Modig: manuskript till historik över rektoratet från skiftesceremonin 2003

Torgny Nevéus: "Något om rektoratet och rektorsskiftena vid Uppsala universitet" i *Inbjudan till rektorsskiftet vid Uppsala universitet den 16 december 2011* (Uppsala 2011)

Jerker Rosén: *Lunds universitets historia I: 1668–1709* (Lund 1968)

Fredrik Schrewelius: *Lunds akademis constitutioner* (Lund 1832)

Artur S Svensson & Richard Holmström (red): *Lund i bild* (Malmö 1972)

Elof Tegnér: *Lunds universitet 1872–1897* (Lund 1897)

Esaias Tegnér (d y): "Lund för femti år sedan – Jubelfestminnen" i *Under Lundagårds kronor* (Lund 1918)

Fredrik Tersmeden: "Måttligt barockt – universitetet och maten på 1600-talet" i Johan Stenström (red): *Lunds universitets kokbok* (Stockholm 2011)

Martin Weibull & Elof Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868, del 1-2* (Lund 1868)

Övrigt

Muntliga uppgifter från före rektorn Carl-Gustaf Andrén

Lunds universitets rektorer 1668–2015

Roterande rektorat, mandattid en termin

1668 (vt)	Olof Bagger , förste professor i teologi
1668 (ht)	Nils Beckman , professor i romersk rätt
1669 (vt)	Christopher Rostius , professor i praktisk medicin
1669 (ht)	Canutus Hahn , professor i logik och metafysik (teoretisk filosofi)
1670 (vt)	Nils Banér (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Canutus Hahn; jfr ovan)
1670 (ht)	Nils Banér (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Samuel Pufendorf ¹ , professor i praktisk filosofi)
1671 (vt)	Martin Nordeman , professor i matematik
1671 (ht)	Hans Hjort (Cervinus) , professor i teologi
1672 (vt)	Nils Hyltenius ² , professor i svensk och romersk rätt
1672 (ht)	Anders Spole , professor "Ptolemaicus" (astronomi)
1673 (vt)	Josua Schwartz , andre professor i teologi
1673 (ht)	Erasmus Sack ³ , professor i teoretisk medicin
1674 (vt)	Petrus Holm , professor i österländska språk, tillika o e professor i teologi; från ht 1674 ordinarie professor i teologi
1674 (ht)	Erik Elfvedalius , professor i romersk vältalighet och poesi; tidigare i historia och praktisk filosofi
1675 (vt)	Sven Ribbing (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Joachim Buscovius ⁴ , professor i grekiska språket och litteraturen, tillika o e professor i romersk rätt)
1675 (ht)	Christian Papke , professor i logik och metafysik (teoretisk filosofi), tillika o e professor i teologi; från 1682 förste professor i teologi
1676 (vt)	Olof Bagger (jfr vt 1668)
1676 (ht)	Nils Hyltenius (jfr vt 1672)
1677–1681	Universitetets verksamhet nedlagd till följd av skånska kriget.
1682 (ht)	
& 1683 (vt)	Martin Nordeman (jfr vt 1671)
1683 (ht)	
& 1684 (vt)	Erasmus Sack (jfr ht 1673)

1. 1684 adlad von Pufendorf.
2. 1686 adlad Silfverskiöld.
3. 1688 adlad Sackenskiöld.
4. 1681 adlad Ehrenbusch.

1684 (ht)	
& 1685 (vt)	Andreas Stobæus , professor först i romersk vältalighet och poesi, från 1687 i historia och poesi
1685 (ht)	Christian Papke (jfr ht 1675)
1686 (vt)	Olof Cavallius , professor i historia
1686 (ht)	Johan Lundersten , professor i etik (praktisk filosofi), från 1687 även undervisande i natur- och folk rätt
1687 (vt)	Andreas Wetterhamn ⁵ , professor i matematik, från 1702 i svensk och romersk rätt
1687 (ht)	Jonas Linnerius , andre (från 1690 förste) professor i teologi

Roterande rektorat, mandattid ett år med skifte 28 januari⁶

1688	Nils Dahlhem , professor i logik och metafysik (teoretisk filosofi), från 1689 i teologi
1689	Haquin Stridsberg , professor i grekiska och österländska språk, från 1712 i teologi (1716 förste dito)
1690	Jonas Hörling , professor i vältalighet, från 1707 i svensk och romersk rätt
1691	Erland Lagerlöf , professor i teoretisk filosofi, från 1707 i romersk vältalighet och poesi
1692	Jonas Linnerius (jfr ht 1687)
1693	Erasmus Sackenskiöld (jfr ht 1673 & 1683–84)
1694	Andreas Stobæus (jfr 1684–85)
1695	Johan Poppelman , andre professor i teologi
1696 (vt)	Andreas Riddermarck (jfr vt 1687) ⁷
1696 (ht)	Johan Lundersten (jfr ht 1686)
1697	Andreas Riddermarck (jfr vt 1687 & 1696)
1698	Thomas Ihre , tredje (från 1711 andre) professor i teologi
1699	Richard Ehrenborg , professor i svensk och romersk rätt

5. 1688 adlad Riddermarck.

6. För enkelhets skull anges i listan endast det årtal under vilken huvuddelen av mandattiden inföll.

7. Riddermarck valdes av konsistoriet till rektor för hela 1696, men valet stadfästes av någon anledning ej av universitetskanslern varvid Riddermarck valde att efter halva mandattiden överlämna ämbetet till Lundersten som stod närmast i tur.

1700	Haquin Stridsberg (jfr 1689)	1731	David Nehrman Ehrenstråhle , professor i svensk och romersk rätt
1701	Jonas Hörling (jfr 1690)	1732	Andreas Rydelius (jfr 1714 & 1723)
1702	Erland Lagerlöf (jfr 1691)	1733	Magnus Rydelius (jfr 1724)
1703	Jonas Linnerius (jfr 1687 & 1692)	1734	Henrik Benzelius , professor i österländska språk, 1732 tredje, 1735 andre och 1740 förste professor i teologi
1704	Andreas Riddermarck (jfr vt 1687, 1696 & 1697)	1735	Kilian Stobæus , e o professor i naturfilosofi, från 1732 professor i historia
1705	Jacob Fredrik Below , professor i praktisk medicin	1736	Gabriel Falkenberg (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Nils Lagerlöf , professor i teoretisk filosofi, 1739 tredje och 1741 andre professor i teologi)
1706	Andreas Stobæus (jfr 1684–85 & 1694)	1737	Gustaf Harmens , professor i praktisk medicin
1707	Johan Poppelman (jfr 1695)	1738	Niklas Oelreich ⁹ , professor i lärdomshistoria, 1746 i teoretisk filosofi
1708	Haquin Stridsberg (jfr 1689 & 1700)	1739	Johan Engeström , professor i österländska språk, 1742 andre och 1743 förste professor i teologi
1709	Thomas Ihre (jfr 1698)	1740	Magnus Rydelius (jfr 1724 & 1733)
1710	Thomas Ihre (jfr 1698 & 1709)	1741	Arvid Moller (jfr 1720 & 1728)
1711	Erland Lagerlöf (jfr 1691 & 1702)	1742	Johan Jacob von Döbeln (jfr 1717 & 1729)
1712	Bonde Humerus , professor i matematik, från 1712 i österländska språk samt från 1716 andre och 1718 förste professor i teologi	1743	Daniel Menlös , professor i matematik
1713	Bonde Humerus (jfr ovan)	1744	Ambrosius Westring , tredje professor i teologi, från 1745 andre dito
1714	Andreas Rydelius , professor i logik och metafysik (teoretisk filosofi), 1730 tredje, 1731 andre och 1732 förste professor i teologi	1745	Gustaf Harmens (jfr 1737)
1715	Jonas Linnerius (jfr 1687, 1692 & 1703)	1746	Niklas Oelreich (jfr 1738)
1716	Carl Adolf Gyllenstierna (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Jonas Hörling, jfr 1701)	1747	Nils Stobæus , professor i romersk vältalighet och poesi
1717	Johan Jacob Döbelius ⁸ , professor i praktisk medicin	1748	Sven Bring ¹⁰ , professor i historia
1718	Conrad Quensel , professor i matematik	1749	Sven Johan Munthe , professor i österländska språk och grekiska, 1764 fjärde och 1769 tredje professor i teologi
1719	Martin Hegardt , först e o professor i kyrkohistoria, 1713 tredje, 1718 andre och 1728 förste professor i teologi	1750	Gustaf Fredrik Gyllenborg (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Sven Johan Munthe , jfr 1749)
1720	Arvid Moller , professor i praktisk filosofi	1751	Gustaf Harmens (jfr 1737 & 1745)
1721	Carl Schultén , professor först i österländska språk, 1728 tredje professor i teologi	1752	Nils Stobæus (jfr 1747)
1722	Jacob Benzelius , tredje professor i teologi, 1728 andre dito	1753	Jonas Wåhlin , tredje professor i teologi, från 1749 andre och 1763 förste dito
1723	Andreas Rydelius (jfr 1714)	1754	Eberhard Rosén ¹¹ , professor i praktisk medicin
1724	Magnus Rydelius , professor i romersk vältalighet och poesi, 1735 tredje, 1739 andre och 1740 förste professor i teologi	1755	Sven Bring (jfr 1748)
1725	Carl Papke , professor i logik och metafysik (teoretisk filosofi), 1731 tredje, 1733 andre och 1735 förste professor i teologi	1756	Carl Jesper Benzelius , tredje professor i teologi, från 1763 andre dito
1726	Edmund Gripenhielm (rector illustris; tjänstgörande prorektor: Petrus Estenberg , professor i grekiska språket och litteraturen)	1757	Lars Johan Colling , professor i svensk och romersk rätt
1727	Martin Hegardt (jfr 1719)	1758	Johan Nelander , professor i praktisk filosofi
1728	Arvid Moller (jfr 1720)		
1729	Johan Jacob Döbelius (von Döbeln) (jfr 1717)		
1730	Conrad Quensel (jfr 1718)		

8. 1717 adlad von Döbeln.

9. 1749 adlad von Oelreich.

10. 1769 adlad Lagerbring.

11. 1770 adlad Rosenblad.

- 1759 **Gustaf Ernst von Bildstein**, fjärde professor i teologi, 1763 tredje dito
- 1760 **Lars Liedbeck**, professor i matematik
- 1761 **Sven Johan Munthe** (jfr 1749 & 1750)
- 1762 **Lars Laurel**, professor i teoretisk filosofi
- 1763 **Erik Gustaf Lidbeck**, professor i naturalhistoria
- 1764 **Clas Blechert Trozelius**, professor i ekonomi
- 1765 **Christian Wollin**, professor i kemi, från 1775 i teoretisk medicin och kemi
- 1766 **Carl Jesper Benzelius** (jfr 1756)
- 1767 **Lars Johan Colling** (jfr 1757)
- 1768 **Gustaf Harmens** (jfr 1737, 1745 & 1751)
- 1769 **Sven Lagerbring** (jfr 1748 & 1755)
- 1770 **Jonas Wählin** (jfr 1753)
- 1771 **Eberhard Rosenblad** (jfr 1754)
- 1772 **Johan Nelander** (jfr 1758)
- 1773 **Sven Johan Munthe** (jfr 1749, 1750 & 1761)
- 1774 **Lars Laurel** (jfr 1762)
- 1775 **Erik Gustaf Lidbeck** (jfr 1763)
- 1776 **Clas Blechert Trozelius** (jfr 1764)
- 1777 **Nils Schenmark**, professor i matematik
- 1778 **Andreas Peter Stobæus**, professor i romersk värtalighet och poesi
- 1779 **Thure Weidman**, professor i österländska språk, från 1779 tredje professor i teologi
- 1780 **Petrus Munck**, professor i grekiska och österländska språk, från 1775 tredje, 1776 andre och 1778 förste professor i teologi
- 1781 **Lars Johan Colling** (jfr 1757 & 1767)
- 1782 **Christian Wollin** (jfr 1765)
- 1783 **Eric Gustaf Liedbeck** (jfr 1763 & 1775)
- 1784 **Nils Hesselén**, fjärde professor i teologi, från 1776 tredje, 1778 andre och 1794 förste dito
- 1785 **Lars Tengvall**, professor i praktisk filosofi, från 1785 i svensk och romersk rätt
- 1786 **Kilian Stobæus d.y.**, professor i obstetrik
- 1787 **Andreas Peter Stobæus** (jfr 1778)
- 1788 **Thure Weidman** (jfr 1779)
- 1789 **Andreas Barfoth**, professor i anatomi, från 1799 i teoretisk medicin
- 1790 **Erland Samuel Bring**, professor i historia
- 1791 **Johan Jacob Hellman**, fjärde professor i teologi, från 1790 tredje, 1795 andre och 1807 förste dito
- 1792 **Johan Henric Engelhart**, professor i praktisk medicin
- 1793 **Matthias Norberg**, professor i österländska språk och grekiska
- 1794 **Matthæus Fremling**, professor i teoretisk filosofi
- 1795 **Pehr Tegman**, professor i matematik
- 1796 **Nils Hesselén** (jfr 1784)
- 1797 **Lars Tengvall** (jfr 1785)
- 1798 **Andreas Barfoth** (jfr 1789)
- 1799 **Matthias Norberg** (jfr 1793)
- 1800 **Johan Jacob Hellman** (jfr 1791)
- 1801 **Lars Peter Munthe**, professor i praktisk filosofi
- 1802 **Johan Henrik Engelhart** (jfr 1792)
- 1803 **Matthæus Fremling** (jfr 1794)
- 1804 **Arvid Henrik Florman**, professor i anatomi och kirurgi
- 1805 **Pehr Tegman** (jfr 1795)
- 1806 **Johan Lundblad**, professor i romersk värtalighet och poesi, 1798-99 tillika i historia
- 1807 **Anders Hylander**, tredje professor i teologi, från 1808 andre dito
- 1808 **Anders Lidbeck**, professor i estetik
- 1809–10 (vt) **Nils Henrik Sjöborg**, professor i historia

Roterande rektorat; mandattid ett år med skifte mellan vår- och hösttermin

- 1810–1811 **Johan Jacob Hellman** (jfr 1791 & 1800)
- 1811–1812 **Fredrik Johan Cederschiöld**, professor i moral (praktisk filosofi)
- 1812–1813 **Eberhard Zacharias Munck af Rosenschöld**, professor i teoretisk medicin
- 1813–1814 **Johan Lundblad** (jfr 1806)
- 1814–1815 **Anders Hylander** (jfr 1807)
- 1815–1816 **Johan Holmbergson**, professor i svensk och romersk rätt, från 1838 i ekonomisk och kameral lagfarenhet
- 1816–1817 **Anders Lidbeck** (jfr 1808)
- 1817–1818 **Carl Erik Kjellin**, professor i matematik
- 1818–1819 **Carl Fredrik Fallén**, professor i naturalhistoria
- 1818–1820 **Carl Adolph Agardh**, professor i botanik och praktisk ekonomi
- 1820–1821 **Jonas Albin Engeström**, professor i kemi och fysik, från 1837 tillika i mineralogi
- 1821–1822 **Jonas Brag**, professor i astronomi och fysik
- 1822–1823 **Anders Otto Lindfors**, professor i historia, från 1826 i romersk värtalighet och poesi
- 1823–1824 **Martin Erik Ahlman**, tredje professor i teologi, från 1831 andre dito
- 1824–1825 **Fredrik Johan Cederschiöld** (jfr 1811–12)
- 1825–1826 **Eberhard Zacharias Munck af Rosenschöld** (jfr 1812–13)
- 1826–1827 **Anders Lidbeck** (jfr 1808 & 1814–15)
- 1827–1828 **Jacob Sönnnerberg**, professor i praktisk medicin
- 1828–1829 **Jonas Albin Engeström** (jfr 1820–21)
- 1829–1830 **Anders Otto Lindfors** (jfr 1822–23)

- 1830–1831 **Ebbe Samuel Bring**, professor i teoretisk filosofi, från 1828 i historia
- 1831–1832 **Carl Georg Brunius**, professor i grekiska
- 1832–1833 **Bengt Magnus Bolméer**, professor i österländska språk
- 1833–1834 **Lorentz Fredrik Westman**, professor i teoretisk filosofi
- 1834–1835 **Carl Johan Hill**, professor i matematik
- 1835–1836 **Anders Jacob Hellstenius**, professor i kyrkohistoria
- 1836–1837 **Jacob Sönerberg** (jfr 1827–28)
- 1837–1838 **Jonas Albin Engeström** (jfr 1820–21 & 1828–29)
- 1838–1839 **Johan Henrik Thomander**, professor i pastoralteologi, från 1845 i systematisk teologi
- 1839–1840 **Carl Johan Schlyter**, professor i allmän lagfarenhet, från 1840 i laghistoria
- 1840–1841 **Ebbe Samuel Bring** (jfr 1830–31)
- 1841–1842 **Carl Georg Brunius** (jfr 1831–32)
- 1842–1843 **Bengt Magnus Bolméer** (jfr 1832–33)
- 1843–1844 **Lorentz Fredrik Westman** (jfr 1833–34)
- 1844–1845 **Carl Johan Hill** (jfr 1834–35)
- 1845–1846 **Sven Nilsson**, professor i naturalhistoria
- 1846–1847 **Johan Wilhelm Zetterstedt**, professor i botanik och praktisk ekonomi
- 1847–1848 **Adam Wilhelm Ekelund**, professor i fysik
- 1848–1849 **Carl August Hagberg**, professor i ny-europeisk lingvistik och modern litteratur, från 1858 i nordiska språk
- 1849–1850 **Henrik Reuter Dahl**, professor i dogmatik och moralfilosofi, från 1845 i kyrkohistoria
- 1850–1851 **Nils Henrik Lovén**, professor i teoretisk medicin och rättsmedicin
- 1851–1852 **Lorentz Fredrik Westman** (jfr 1833–34 & 1843–44)
- 1852–1853 **Hans Magnus Melin**, professor i pastoralteologi, från 1847 i exegetisk teologi
- 1853–1854 **Johan Gustaf Ek**, professor i romersk värtalighet och poesi
- 1854–1855 **Nils Johan Berlin**, professor i kemi och mineralogi, från 1862 i medicinsk och fysiologisk kemi
- 1855–1856 **John Mortimer Agardh**, professor i astronomi
- 1856–1857 **Ebbe Gustaf Bring**, professor i pastoralteologi
- 1857–1858 **Pehr Erik Gellerstedt**, professor i praktisk medicin
- 1858–1859 **Carl Johan Tornberg**, professor i österländska språk
- 1859–1860 **Christian Naumann**, professor i stats- och processrätt
- 1860–1861 **Carl Fredrik Naumann**, professor i anatomi
- 1861–1862 **Anton Niklas Sundberg**, professor i dogmatik och moralteologi, från 1857 i kyrkohistoria och symbolik
- 1862–1863 **Jacob Georg Agardh**, professor i botanik
- 1863–1864 **Axel Nyblæus**, professor i praktisk filosofi
- 1864–1865 **Fredrik August Wahlgren**, professor i zoologi
- 1865 (ht) **Wilhelm Flensburg**, professor i dogmatik och moralteologi¹²
- 1866–1867 **Carl Jacob Ask**, professor i kirurgi och obstetrik
- 1867–1868 **Gustaf Ljunggren**, professor i estetik, litteratur och konsthistoria
- 1868–1869 **Carl Wilhelm Linder**, professor i grekiska språket och litteraturen
- 1869–1870 **Gustaf Broomé**, professor i stats- och processrätt
- 1870–1871 **Emanuel Olde**, professor i ny-europeisk lingvistik och modern litteratur
- 1871–1872 **Christian Wilhelm Blomstrand**, professor i kemi och mineralogi
- 1872–1873 **Carl Olbers**, professor i kyrkohistoria och symbolik
- 1873–1874 **Gustaf Knut Hamilton**, professor i administrativrätt och nationalekonomi
- 1874–1875 **Axel Möller**, professor i astronomi
- 1875–1876 **Albert Lysander**, professor i romersk värtalighet och poesi
- 1876–1877 **Theodor Wisén**, professor i nordiska språk

Valda rektorat med fleråriga mandatperioder

- 1877–1885 **Gustaf Ljunggren** (jfr 1867–68)
- 1885–1891 **Theodor Wisén** (jfr 1876–77)
- 1891–1895 **Axel Möller** (jfr 1874–75)
- 1895–1899 **August Quennerstedt**, professor i zoologi
- 1899–1904 **Magnus Blix**, professor i fysiologi och embryologi
- 1904–1907 **Seved Ribbing**, professor i praktisk medicin
- 1907–1909 **Victor Bäcklund**, professor i fysik
- 1909–1911 **Bengt Jönsson**, professor i botanik
- 1911–1916 **Axel Kock**, professor i nordiska språk
- 1916–1926 **Johan Thyré**n, professor i straffrätt och juridisk encyklopedi

12. Flensburg lämnade rektoratet i förtid sedan han valts till biskop i Lund och därvid automatiskt även blivit universitetets prokansler.

- 1926–1936 **Axel Moberg**, professor i österländska språk
- 1936–1939 **Martin P:son Nilsson**, professor i klassisk fornkunskap och antikens historia
- 1939–1945 **Einar Löfstedt**, professor i romersk vältalighet
- 1945–1947 **Johannes Lindblom**, professor i exegetisk teologi
- 1947–1951 **Assar Hadding**, professor i geologi och mineralogi
- 1951–1957 **Ragnar Bergendal**, professor i straffrätt och juridisk encyklopedi
- 1957–1968 **Philip Sandblom**, professor i kirurgi
- 1968–1970 **Per Stjernquist**, professor i civilrätt, från 1972 i rättssociologi
- 1970–1977 **Sven Johansson**, professor i kärnfysik
- 1977–1980 **Carl-Gustaf Andrén**, professor i praktisk teologi med kyrkorätt
- 1980–1983 **Nils Stjernquist**, professor i statskunskap
- 1983–1992 **Håkan Westling**, professor i klinisk fysiologi
- 1992–2003 **Boel Flodgren**, professor i handelsrätt
- 2003–2008 **Göran Bexell**, professor i etik
- 2009–2014 **Per Eriksson**, professor i signalbehandling
- 2015–2020 **Torbjörn von Schantz**, professor i zoologisk ekologi
- 2021- **Erik Renström**, professor i experimentell endokrinologi